

deskrift, som her nævnes. Af egen Erfaring skildrer han *Vahl's* Fortjenester som Lærer. Uagtet hans Foredrag fra Lærestolen udmærkede sig ved den ham egne sjeldne Indsigt, og især gavnede dem der mere søgte grundige Kundskaber end Underholdning, saa var han dog Videnskabens Dyrkere endnu langt mere nyttig ved Raad og Veiledning, som og ved den lærerige Maade hvorpaa han anvendte Tiden med dem paa de botaniske Excursioner. Hans Fortjenester, som Lærd ved Fortsættelsen af *Flora danica*, ved sit skarpsindige Arbeide over de af *Forskål* samlede Planter, ved sin vigtige men ufuldendte *Enumeratio Plantarum*, ere den lærde Verden noksom bekjendte. Den dybe Lærdom, der paa en fordringsløs Maade aabenbarer sig i hans Skrifter, det rigtige Blik i Naturen, hvormed han bestemte og beskrev Planternes Characterer, det Antal af nye Arter (omtrent 1100), hvormed han berigede Videnskaben, de talrige Berigtigelser, han indførte i Beskrivelsen over Arter, der forhen ei havde været rigtigt skildrede, ere Fortjenester, som Prof. *Hornemann* udførligt fremstiller, men hvoraf vi, indskrænkede ved en Oversigts Grændser, ikkun ere i Stand til at give en Opregning.

Professor og Ridder *Örsted* har forelagt Selskabet en Beretning over de Undersøgelser, han i Selskab med Justitsraad *Esmark* og Studiosus *Forchhammer* i Sommeren 1818 havde anstillet paa Bornholm. Af alle tidligere Undersøgere, som derom have bekjendtgjort Noget, var Sydeggen af denne Öe bleven betragtet som Flötsbjerg og Vestkysten som opskyllet Land. Denne Forestillingsmaade var af betydelig practisk Indflydelse. Medens Öens Beboere søgte Streenkul paa Vestkysten, hvor underjordiske Kul virkeligen fandtes, raadte Mineralogerne, at søge dem paa Sydkysten, hvor en Skiferformation findes. De underjordiske Kul paa Vestkysten, som forefundne i opskyllet Land, erklæredes for Brunkul. Ved de her anmeldte Undersøgelser viiste sig nu,

at Sydeggen bestaaer af samme Overgangsformation, som den der findes i Sverrig og Norge; men at Vestkysten, under et Dække af opskyllet Land og forstyrret Flötsbjerg, nær sin Overflade bestaaer af Flötsbjerg. Kullene forekomme i de samme mangfoldigen afvexlende Lag, som de egentlige Steenkul, og findes tildeels mellem Sandsteen og Skiferleer. Hvor dette ikke finder Sted, ligge Kullagene mellem Sand og Leer, der blot synes at være udblödt hensmuldret Skiferleer og Sandsteen. Kullene ledsages paa mange Steder af en Jernsteen, som Mineralogerne hidtil have taget for Leerjernsteen, men som disse nye Undersögelser have viist at være sammensat af Kulsyre og Jernæsk (Jernoxydul). De övrige Bestanddele i denne Steenart, Kiesel og Leer, ere mekanisk indblandede, forekomme snart i større snart i ringere Mængde deri, undertiden er deres Mængde umærkelig. Denne Steenart, for hvilken man foreslaaer Navnet *Kuljernsteen*, stemmer gandske med den som findes ved Coolebrookdale i England, og flere Steenkulbergværker, og udmærker sig ved sin Letsmæltelighed og Reenhed. Dens Rigdom er ei ubetydelig, og dens Naboeskab med Brændmaterialet er heller ingen ringe Anbefaling for samme. I övrigt bemærkes, at Overeensstemmelsen mellem den indvortes Bygning af Bornholms Land og af den hele Skandinaviske Halvöe er særdeles fuldstændig. Urbjerget bestaaer for det meste af Gneus, hyppigen gjennekkaeren med Grönsteen, der ofte indeholder Svovelkies, endnu oftere Magnetjernsteen. Ved Udsprængning af en Brönd i Svaneke, havde man fundet Stene, der havde tildraget sig Beboernes Opmærksomhed. Ved chemiske Undersögelse fandtes deri en Flusspath, der foruden Flussyre og Kalk indeholdt Cerium og en Jordart, der enten maatte være Ytterjord eller Thorjord. I samme Steen fandtes ogsaa en jordagtig brun, flussur Cerium med Jern; ligeledes Albit. Alt dette föröger den Overeens-

stemmelse, der viser sig mellem Bornholms og den Skandinaviske Halvøes Mineralrige.

Samme Medlem af Selskabet har forelagt det Tanker over Muligheden af at gjøre Træets bedste chemiske Anvendelse mere almindelig, og derved at foranledige, om man saa maa sige, et nyt System i Brændselets Anvendelse. Forf. mener nemlig, at man vanskeligen nogensinde vil kunne bringe Indretningerne til Stuevarming og Madlavning for enkelte Familier saa vidt, at man deri kunde benytte al den i Brændets Fortæring ved Ilden virkeligen liggende Opvarmingskraft. Den af Brændet udviklede Røg, og den af Røgen afsatte Soed, maa staae enhver Indretning i Veien, der ikke giver en altid tilstrækkelig Træk. Men for at opnaae dette maa Trækkén være saa stærk, at den som oftest er større end tilstrækkelig. Han troer derfor at man burde arbeide paa at gjøre den nu i adskillige Lande udövede chemiske Kulbrændning langt almindeligere end den er. Som bekjendt vinder man derved mere og bedre Kul af samme Træmasse, end ellers, og tillige en sveden Olie og Æddike. Brændluften, som udvikles, regner han som Tab ved Kulbrændningen. Den svedne Olie kunde anvendes som Tjære, men ogsaa til Oplysning, naar man deraf vil tillave Brændluft, hvortil Tjæren er udmærket skikket. Æddiken kan renses, og derved komme til endog at overgaae anden Æddike. Man mætter den først med Kalk, og adskiller det derved dannede Salt ved svovelsurt Natron (Glaubersalt), som man for saa godt Kjøb kan drage af vor Tang. Det herved dannede æddikesure Natron kan da paa bekjendte Maader renses, og adskilles ved Svovelsyre. Da det æddikesure Natron ved en ringe Varme adskilles, og giver et udmærket reent Natron, kunde man maaskee endog foretrække denne Tillavning deraf, for den ved Glaubersaltets umiddelbare Adskillelse. Efter alt dette kan man da ved Kulbrændningen vinde saa megen Bi-